

et, contraxerimus, datur nobis actione ad verius, quinque tunc taberna, Exercitorem vero qui natus magistrum preponit. Quid, si aliquid feci, cum eo, qui in aliena urpoate patris vel domini pertinet, vel de pecunia; Pecuniam erat praevis temporibus particulari quædam gregis: nam a pecore peculum dicitur, quam parentes suis filii, domini sui servis industris exercende causa concedebant: nunc vero summa quædam est pecunie eadem causa concessa & a patrem dominum sicut rationibus sequuntur, fave quod suus, & in rem 25. Itaque si cum filio aut seruo sine voluntate patris aut domini eorum aliquod negotium gesserit, nihilque in res parentis aut coram dominice celarias verum est seu impenitum, nisi dabitur in patrem vel dominum, ne scilicet ad eum debitus eatus conferatur, quatenus pecunia patitur: neuter vero mihi tenet ultra vires pecunia. Si vero aliquid in rem eorum verius erit, id totum praefare tenebatur actione in rem vero, sed & in solidum adversus eos actio dabatur, ut eorum iustus cum coram vel illo vel servo contraxero: quoties enim ita contrahit fidem eorum fecerat video, & directo ab illis condicetur poterit, si principaliiter cum illis negotium gellum est. An ut per alios obligari. Per quas personas nos acquiratur 27. per nominarios, per eos, quos in postestate habemus, seruos usfructarios & bona fide a nobis polleffos, &c. Contraria seu exceptiones quedam adversus obligations & conditiones, quae ipsas obligations aut enervant aut minuantur.

Ad SC. Maceliamianum 28. quo quis prohibetur mutuum dare filiofam. ne filii onerari aere alieno, & creditis pecunias, quas sapienti in luxurias consumunt, vite parentum indumenta, ideoque huius SC. exceptione cum ipse filii eum pars adversus creditorem mutuum condescendem, defendantur.

Ad SC. Velleianum 29. cuius ex parte utitur mulier (& ejus heres) adversus creditorem, cui se pro alio ream fecit. Mulier tamen heres in quibusdam causulis Velleianum non juvatur.

De non numerata pecunia 30. sapienti contingit cautiones scriptas creditoribus sfp future numerationis (que tamen poeta facta non sit) dari: ideoque quoties id eventur, vel obligationem condicere vel exceptionem opponere de non numerata pecunia possumus.

De compensationibus 31. que oppositio plerumque efficiunt, ut minus quisque confequerat quam debatur, nontraque potius interest debitum compensari quam solvi, etiam compensatio debiti & crediti inter se contributio. Habet locum in iis tantum obligationibus, quæ constant pondere, numero & mensura.

Accessiones seu incrementa obligationum.

De usus 32. terrenis. In folio mutuo consistunt usura.

De nautico labore 33. quod maius est terreno, propter incertum maris periculum, quod in se recipit trajectio decunis creditor. Hic redit ad aliam speciem contractus, quæ perficitur, de quo post nonnum hujslib. Tithum commodius dixerit.

De deposito contra 34. is apud quae res deposita est, utrū obligatur, teneturque actione depositi ad rem, quam accepit, restituenda.

Confusus. Quos diximus re contare, non substituit nisi res interveniat. His autem, de quibus dicti sumus, solum sufficit confusus, ex quo etiam nascuntur: et si autem confusus sit de natura omnium contractuum, per se tamen ac solum nascuntur: solum adiunctum partis & obligationem & actionem, quam in iis, quæ sequuntur. In quibus neque scriptura neque presentia opus est, ac ne dati quicquam necesse est, ut substantiam capiat obligatio.

Mandati vel contra 35. Si seruos extra se emi mandaverit 36.

Pris 37. De contrahenda emptio & venditione 38.

Quae res vendi possunt, & non.

De hereditate vel alijs vendita 39.

Quae res veniente non possunt, & qui ostendere vel emere vetantur 40.

De rebus exportatis non debent 41. ad Barbaros fcl.

De Eunuchs 42. quos vendere & emere non licet.

De pauperibus, qui flos suis diffunduntur 43. ob nimiam paupertatem alias vendi non possunt.

Contraria & pugnativa.

De refusanda venditione 44. altero contrahentium invito, cuius rescissionis multa caufe hic enumerantur.

Quando licet ad emptioe fiducie 45. ex mutua felicitate contrahentium voluntate.

Si proprias publicas penitentes, id est, tributa, venditio, bonorum debitoris, flos celebrata 46. & minus juto pretio, ut debitorum fraudem consecutum fuerit, recindetur venditio, oblatio flos penitente debita.

Sine causa vel religio fundum comparari non posse 47. alias si quid fundum censum debentem emat a vendite ea lege ne onus certi empotioe sequatur, ut ex aratum reddatur, ut ex Cod. Theod. notarii dictum. Cujus.

De pecunia & commissis vendita 48. ad quem pertinet: fcl.

Cui alteri vel flos sub alterius nomine vel aliena pecunia emerit 50.

De rebus non solum alienis & de prohibita rerum alienatione, vel hypotheca 51. De communione rerum alienatione 52.

Rerum alienam non interdicti rerum suarum alienatione 53.

De patris inter emptorem & venditorem complicitate 54. quae solent legare emptoribus, hincque vel Expressa.

Si seruos exportandos venient 55. id est, ut aliquo ex ea urbe, & provinciæ clavi venire, moveantur.

Si mancipia via veneri, & in profitantur 56. & propositum sit contra vendorum voluntatem, vendorum mancipium revocare potest: si vero conseruent, mancipium libertatem confequerunt.

Si mancipia via fuerit alienatum, ut manumittantur vel contra 57. Tacta.

De adiutis natiobis 58. Dux sunt actiones, quæ emptori competunt; Redhibitory, qua agit emptor ad resindendam venditionem ob motum virtutem latens rei vendire, quod necessebat: vel quia res empta, alia est tradita quam dicta & promissa cum venire, & quanto minoris, quæ emptor perit ut vendoris ei solvit id, quanto minoris res valuerit cum eam emere.

De monopoliis & concentis negotiorum illicitis vel artificiis ergalaborum, hi sunt qui opus conductum faciendum, nec non balneariorum prohibitis & palliis, illicitis 59. De mundis & mercationibus 60.

De occiditibus, propter merces solvidis, & commissis 61. id est, confidit disrebus venalitatis, quarum profilio apud publicanum facta non erit.

De commerciis. Commerciis est omnis mercatorum pro facultate exercendi commercii, portorum, est omnis mercium, & mercatoribus 63. alli legum mercibus ab omnibus solvidis etiam ab his, qui sunt ex domo Imperatoris.

De rerum permutatione & prescriptis verbis 64. Sic dicta, quia datur ex conventione, un præscripta est.

De locis & condicis 65.

De iure emphysico 66. quod veluti medium est inter emptionem & locationem, etique contractus, quo domus vel fundus defectus & inclusus datur colendus sub annua quadam & certa pensione.

Nupis, five matrimonium, & de omnibus coventionibus inter maritum & uxorem & terram conventionum acceptioris.

De spousibus, & ariis consolatis, & proxeneticis 1. id est, de modo premi impoito iis, qui nuptias conciliant.

Si recte præveniunt, vel ad eum pertinentes spousibus dederint arrhas 2.

De donationibus ante nuptias, olim ita vocabantur, vel propter nuptias, quæ hodie ita dicitur fidei, & spousibus 3. munericis fcl. quæ a spousis sponte vel contra dabuntur.

De nuptiis 4.

De incelsis & insulibus nupris 5.

De interdicto matrimonio inter pupillam & tuteorem seu curatorem filioque ex eum 6.

Si quacunque preditius potest vel ad eum pertinentes ad suppositatum jurisdictioni sue aspirare temaverint nuptias 7. puniuntur poenis hoc tit, comprehendens.

Si nuptia ex scripto Principis petantur 8. ab iis, qui alias nec parentum consentiunt nec pueræ habent, bonorum amissionem & poena deportationis puniuntur.

De secundis nuptiis 9. ad quas si mulier intra annum luctus convolat, fit infamia.

Si secundis nuptiis mulier, cui maritus usum fructuum relinquit 10. usum fructuum amittere, quem liberis restituere cogetur, & in rebus illi donatis ante nuptias solum usum fructuum convegetur.

De datis promissis & muda pollicitatione 11.

De iure, id est, obligatione, natura, causa, conditione dationis 12. quod competit manco ac ipsam dationem condicendam, retinendam, frumentam.

De res aere actione, ita apud veteres vocabatur, in ex stipulatis actionem, quæ sola hodie utilitatem uxori vel ejus pater prode recepta ac recipienda, translati & de natura dationis præstata 13. Doti bona mariti tacite obligantur, & eadem canitatem condicendam debet in quantum facere potest, quæ actio in heredes uxoris transit. Qua de re infra tit. 18. quedam datur est.

Exceptiones marito competentes ad dationem integrum non reddendantur.

De patris consentis tam super dote quam super donatione ante nuptias, & parapernis 14. Paraphera fuit ea, quæ præter dotes causam ubi uxore ad maritum defuerunt.

De docta causa, quam fcl. maritus confessus est sibi numeratam, non numerata 15.

De donationibus inter virum & uxorem, constante matrimonio fieri prohibitis, & a parentibus in libera faltis, in potestate fcl. & de ratiabilitate 16. earum donationum in testamento facta, que tunc valere incipiunt.

De repudio & iudicio de morib. sublatio 17. qui fcl. olim agebatur de morib. ejus, qui causam divortio dedidit.

Salvo matrimonio quemadmodum dos petantur 18. supra incepit tractare de dotebus, quarum explicationem hic persequitur.

Si dote consente matrimonio solita, id est, refusa uxori a marito fine causa legitima, fuerit 19. non valebit refusa, quinque maritus eam cum fructibus repetet.

De fiduciis [vel mandato] donum, qui fcl. fidejubante donum a marito bene conservandam, denunt 20.

Rem amotorum 21. uxori potest divortio dotem repenter maritus res quadam sibi ac eadem fuisse obiectare potest, quo nomine maritus earum compensationem petet.

Ne pro dote maritum bona quoniam maius addicantur id est in solutum dentur 22.

De prædatis & alijs rebus minoribus fine decreto non alienandis vel obligandi 71.

Quando decreto, Praetor vel Principis, opus non est, 72.

Si quis ignorans est minoris esse fine decreto compataberit 73.

Si major fatus alienacionem fadim fine decreto ratam habuerit 74.

De magistris, idem dicendum est de astimotoribus patrimonii pupilli, convenienter 75. in eos pupilli habent reges, excusis tamen prius tutoribus, collegis & fidejubitoribus.

De iure pupilli educandi debent 49. apud matrem, nisi ad secunda vota transfierit, alias Juxta arbitribus.

De alimento pupillo profundi 50. a turore etiam si de statu ejus pendat quæstio, quorum taxatio a judice petri potest: quæcumque autem turore julte eo nomine impenderit, imputabitur.

Actio ex causa tutelae provenientes.

Arbitrium tutela 51. id est, de actione tutela, appellatur autem arbitrium, quod huius judicii potestis sit in arbitrio judicantis, qui exculpet tutela rationibus, ex bona fide statuat, quid tutorem pupillo præstat aut restituere oporteat.

De dividenda, a Judice vel divisa defuncto, tutela, & pro qua parte quicquid tutorum conveniatur 52.

De in litteris, id est, in id quod sibi intrect, iurando 53. a pupillo, etiam in herede tutoris.

De hereditibus tutorum vel curatorum 54. convenientia a pupillo & quatenus ei teneantur.

Si tutores vel curatori non gesserit 55. tutelam vel curam, quomodo, quando & quo nomine convenerit.

De auctoritate pupillarum 56. pupillo a tuteore solvendis ex ejus pecunia, quam in uis fuos convertit.

De fiduciis tutorum vel curatorum 57. a pupillo actione ex stipulatu convenientis.

De contrario iudicio tutela 58. quo tutori pupillus tenuerit.

Quid licet pupilli sub tutoribus.

De auctoritate, a tutoribus, præstata 59. iis, quæ a pupilli aguntur: nam sine tuteore non possunt actionem remittere, elle in iudicio criminali, & ita vendere, ut emptor præscriptionem acquirat, ut autem auctoritas præstata censeatur, sufficiat, unum ex tutoribus eam præstare.

Quando tutores vel curatori esse desinant 60. si est, cuius adjunctus datum est, tutor esse delinat, non voluntate pupilli.

De auctore a tutori vel curatore dando 61. pro rebus scil. pupilli præstans.

De excusationibus [tutorum & curatorum] & de temporibus eorum 62.

Si tutor vel curator falsis actionibus excusans sit 63.

Si tutor vel curator eius, casu absens 64.

De excusationibus veteranorum 65.

Qui numero liberorum se excusant 66.

Qui morbo se excusant 67.

Qui atque se excusant 68.

Qui numero tutelarum 69.

De curatore furore vel prodigi 70. licet majoris.

De prædatis & alijs rebus minoribus fine decreto non alienandis vel obligandi 71.

Quando decreto, Praetor vel Principis, opus non est, 72.

Si quis ignorans est minoris esse fine decreto compataberit 73.

Si major fatus alienacionem fadim fine decreto ratam habuerit 74.

De patris consentis tam super dote quam super donatione ante nuptias, & parapernis 14. Paraphera fuit ea, quæ præter dotes causam prius tutoribus, collegis & fidejubitoribus.

De curatore furore vel prodigi 70. licet majoris.

De fidelibus & fiduciis legatorum seu fiduciis 71. qui legata ex ea causa de sufficiente legatariis actiones personales, in rem, & hypothecare.

De fidelibus & fiduciis legatorum seu fiduciis 72. De his, qui sub modo legata vel fiduciis 73.

De constitutis insertis tam in legatis quam in fiduciis & libertatis 74.

De auctoritate & fructibus legatorum seu fiduciis 75. qui legata ex ea causa de fidelibus & fiduciis angeli solent.

De incerto persona 76.

Ad SC. Trebelianum, quo legata universalia minuantur 49.

Ad legem Falcatianum 50. quo legandi potestas, quæ leg. 12. Tabularum infinita erat, immunita est, cæterisque ne plus legare licet, quam doceantur bonorum, fuit una heres in futurum pures apud eos easpe pars quarta remaneat, & quidem ha lege particularia le gata minuantur.

De calicis tollendis 51. Calicis legata fuit, que jure quidem relata sunt & quidem per sona capaci, fed quæ post mortem fidelioris ab eo ob aliquam causam in ficum cadunt, unde calica dicta sunt, quod si cedant.

De his liberis in infinitum scil. qui ante apertas tabulas patris testatoris deuenit hereditatem transmittunt 52. in posterum, ita ut talis hereditas non sit calicis: nam lex Papia volebat diem legatorum cedere, non a morte fidelioris & ab apertis tabulis. Ideo que lege Papia qui inter mortem fidelioris & apertas tabulas descendebat, ejus legatum calicum siebat.

Quando dies legati vel fiduciis 53.

Ut in possesso legatorum vel fiduciis servandorum causa mitatur, & quando fidelis debet 54.

Ab intestato. Intestato decedit, qui aut omnino testatorum non fecit, aut non jure fecit, aut id quod fecerat ruptum iritumne fadum est: aut si ex eo nemo heres existerit. Ex qua causa iuste civili hereditates deferuntur illi personis, que sequuntur.

De fuis & legitimis liberis. Sui heredes existimantur, qui in potestate morientis & vivente patre quæ domini rerum hereditarium fuerint, & ex filia fidelis ab intestato venientibus 55.

Ad SC. Tertillianum 56. quo nunc avia & nietres etiam ter enixa non sint autem quader a liberorum etiam vulgo quæ fideliorum legitimam successionem vocantur, post frates & sorores deinde filii.

Ad SC. Orphianum 57. post filios heredes aut quai filios leg. 12. tabul. ad agnatum proximum pertinet hereditas. Sunt autem agnati cognati per viros fuisse personas quai a patre coniuncti.

Community de successione 59. que jure Praetorio & civilis defuerunt. Fratris autem emancipato altero emancipatus cum altero non emancipato succedit. Præterea autem viri noveric prius pueri, ancilia cum qua contubernium fecerint, & ex filia fidelis ab intestato venientibus.

De patris & fidei corrupto 2.

De patrum patronorum in libertos, de quod latius infra lib. 7. dicetur.

De patrum libertorum 3.

De bonis libertorum & jure patrum 4.

Si in fraudem patrum a libertis alienatis facta sit 5.

De obsequiis patrum præstans 6.

De libertis & eorum liberis 7.

De jure annularum aureorum, & de natalibus restituendis 8.

De jure succellorum in bona defuncti, fuitque succellorum vel.

Praetori, quiborum possidenses dicuntur.

Qui admitti ad bonorum possessionem possunt & intra quod tempus 9.

Quando non patrum pars patibilis accrescit 10. quæcumque ex iis quibus bonorum posseditur, defuerit, vel tempore vel repudiando excluditur a bonorum possesso, ejus pars alius accredit.

Species.

Ex testamento.

De bonorum possessione secundum tabulas 11. defuncti scil. si modo justa ac legitimis fuerint, quæ datur a Praetore omnibus scriptis hereditibus.

De bonorum possessione contra tabulas, quam Praetor liberis pollicetur 12.

De bonorum possessione contra tabulas liberti, que patrem libertusque eorum datur 13.

Ab interstitio.

Unde liberis 14. dabutur emancipatio, quos Praetor ad patris hereditatem admittit, mitti voluit, cum illis, qui in patria potestate manferantur.

Unde legitimi, id est agnati, & unde cognati 15.

De fidei fiscus editio 16. Si primi gradus agnati vel cognati omitunt vel repudiare hereditatem, eam transmittunt ad subsequentes.

De Carboniano editio 17. quo liberis a patre in testando præteritis, & quibus fit controverbia fatus, bonorum in possesso datur contra tabulas, dilata statu eorum controverbia in publice statu tempus.

Unde vir & uxor 18.

De repudiatione bonorum possessione 19.

De collationibus 20. emancipato alijs liberi a patre in testamento præteritis patrem partem a ceteris liberi & suis & scriptis avocant. An autem cogantur conferre ea bona, quæ patres communione habuerint, hic explicatur.

Ex iure civili qui heredes dicuntur, fuitque heredites vel.

De fiduciis 21. qui scil. restat jure quodam singulari, cum alii, de quibus mox dicetur, jure communis restantur.

De fiduciis 22. qui scil. restat jure quodam singulari, cum alii, de quibus mox dicetur, jure communis restantur.

De testamentis 23. & quæ personæ heredes infiniti non possunt 24.

De institutis & substitutionibus & restituendis sub conditione fatis 25.

De impuberis & alijs substitutionibus 26.

De necessariis [eritis] heredibus infiniti vel substituendis 27.

De liberis præteritis vel excedentibus 28.

De posthumis heredibus infiniti vel substituendis 29.

De iure delibetandi & de auctio vel aquitando hereditate 30.

De repudianda vel absconde hereditate 31.

Quæcumque testamentum apertum, impeditum, & destruendum 32. id est, in litteris, ut eam administraret, & qui in se in possessionem mitti vellet, telescopiam hereditatis reipublica daret, & quemadmodum scriptis hereditatis infiniti.

Ex iure dicitur D. Adriani tollendo, quo cavebatur, ut is qui se in possessionem mitti vellet telescopiam hereditatis reipublica daret, & quemadmodum scriptis hereditatis infiniti.

De fidelibus Reipubl. manumittendis 9.

De his, qui a non dominis manumittuntur 10. hi non consequntur libertatem manumittione.

De communi seruo manumissio 7. servus pluriam eum communis, si ab uno dominio manumittitur, non ut iure antiquo, alteri domino accrescit, nec libertatem ab altero domino acquistat: alteri tamen domino pars eius preti debet, atque ita servus manumittitur.

De servo pignori dato manumissio 8. an & quomodo manumittit hujusmodi servus post.

De his, qui a non dominis manumittuntur 10. hi non consequntur libertatem manumittione.

Quæ manumittuntur non possunt & ne in fraude creatorum manumittuntur 11.

Quæ non possunt ad libertatem pervenire 12. damnaci ad perpetua vincula, & prohibiti a reftato ne manumittentur.

Pro quibus causis servo manumittit 13. quæcavet ne ejus hereditates adetur, qui intercessus est antequam habuit sit quæfio de servo, qui sub eo lem te morem domino vel periclitanti vel interficio auxiliu non præliterunt.

Ratio ordinis Codicis.

Communia de manumissionibus 15. quæ sunt vel a proprietario vel usuetuari, & quo modo ita manumissus libertatem consequitur.
Uplam actionem liberalem.
De liberali causa 16. quæ statut & præjudiciale dicitur, per quam queritur, an aliquis liber vel servus.
De afferione tollenda 17. si quis ex servitute in libertatem proclamaverit per se, ipse Dominum sese potest afferre, non tamquam procuratorem dare. Qui autem ex libertate in servitum, utrumque facere potest, nenter eorum tamen tenetur nomine aliquem proferre, a quo in libertatem afferatur, propter aliorum reperiendi difficultatem.
Quibus ad libertatem proclamare non licet & de rebus eorum, qui ad libertatem proclamare non prohibentur 18. His, qui se vendi passi sunt ad pretium participandum servie possunt propter delictum in fine, & qui descendunt ex latronum familia.
De ordine cognitionis 19. Questiones interdum alia quecumque adjunguntur, quod cum evenit, de statu servi prius quam de criminis, quod obiect, & de liberate prius quam de hereditate cognoscendi debet.
De collatione detegenda 20. de quo dixi in Digestis, lib. 40. tit. 16.
Ne de statu defunctorum post quinquevimum queratur 21.
De longo tempore prescritione, qui pro liberate & non adversus libertatem opponitur 22.
De pecunia eius, qui libertatem meruit 23. inter vivos manumissus pecuniam suum acquirit si non sit ademptum, restantem manumissus non acquirit nisi nominatum darum fuerit.
De C. Claudio, quo mulier libera servi aliquius cupidine & amore capta & natum sanguinem ingenitum in servitum deducebat tollenda 24. ne enim quod ad hostium ferocitate contra libertatem naturalem inducitur est, ad libidinem nequissimum hominum inferri placet.
De modo iure Quiritium tollendo 25. apud quosdam dominos nudum ius Quiritium vel rurum in bonis reperitur. Qui servi usucapi, in iure cessi, mancipati erant, ex iure Quiritium servi erant, & mancipati cives Romani fiebant: qui vero traditi ex causa emptio non mancipati vel cessi, ii erant in bonis emptoris, venditoris vero ex iure Quiritium, quia servi emptori acquirebant ex omnibus causis, non ex iure Quiritium.
De iure acquirendi per usucipationem.
Cause usucipationis.
De usucipatione pro emptore vel pro transactio 26.
De usucipatione pro domino 27.
De usucipatione pro dato 28.
De usucipatione pro herede 29.
Communia de usucipationibus 30. colonus quia non sibi sed domino possidet, non praescribit, res facti usucapi non potest, mala fides defuncti nocet successori.
Forma usucipationis transformanda, melius dixit reformanda, & de sublata differentia rerum mancipi & nec mancipi 31. usucipationem tantum in italicis soli rebus veteres admittentes, & eam quidem bienni spatio: mobilium vero anno: in provinciis libris vero excludebant. Hanc primam partem reforma Julianus, nec patiuntur ullam immobili vel foli praescribi nisi decimeno, vicensimo, tricesimo, mobilium vero nisi triennio, idque in provincia quoque, si modo bona fides adiungit.
De aquienda & resindenda possessione 32. id est, per quas personas & quomodo acquirantur.
De prescritione longi temporis decimi annorum 33.
Quibus casis est longi temporis prescritionis 34.
Sed auctoritas creditorum prescritionis, longi temporis scilicet, opponatur 35.
De quadriennae prescritione 37.
Ne res dominica, id est, Celsus Reip. vel temporum vindicatio temporis prescritione, quantumvis longi temporis foli subvenientia 38. id est, impeditur.
De annuali exceptione Italico contradicte, quem circa multas altercationes habebant, tollenda & de aliis temporibus & exceptionibus & prescritionibus & intermissionibus 39.
De annuali exceptione Italico contradicte, quem circa multas altercationes habebant, tollenda & de aliis temporibus & exceptionibus & prescritionibus & intermissionibus 40. omnia personales actiones in provinciis perpetuae erant, nec prescriberebantur, in Italia anno prescribi poterant. Hodie anno tricesimo praetribi debent, non sunt enim interrupcti.
De jure acquirendi per alluvionem.
De alluvionibus & pastibus ad alium statum translatis 41.
De jure acquirendi per sententiam, per quam etiam inquitum in possessionem, quæque inter generosum locum numeratur. Sententia autem fuit carum personarum, quæ sequuntur.
De sententiis Praefectorum Praetor 42.
Quoniam & quando iudex sententiam proferre debet, presentibus partibus vel una parte absente 43.
De sententiis ex pericolo, illi legunt ex breviculo, recitandis 44. non enim sufficit sententiam descripsi, nisi legatur, periculum hinc significat libellum aut tabellam in qua legenta praefectura erat.
De sententiis & intercessionibus omnium Iudicium 45.
De sententiis que sunt certa quantitate praesertim 46.
De sententiis, que pro quo in intellectu praesertim 47. in omnibus casibus qui certam habent quantitatem, hoc quod interdicti dupli quantitatem non debet excedere: in iis qui intercedunt, non licet in infinitum computationem redire, sed iudex requirat quod revalit datum sit: nam haec posse tantum modo exigit debet, quæ & moderata sunt & legibus comprehensa, quæ distractio in lato extimando habenda est.
& non a competente iudice iudicatum esse dicatur 48.
De pano Iudicis, qui male iudicavit vel eius, qui Judicem vel adversarium corrumpere curavit 49.
Sententiam, in qua ea que in sententia esse debent, servata sunt, rescindi non posse 50.
De fructibus & iuriis expensi 51.
De executione res iudicata 53.
De iuris iustitia 54.
Si plures una sententia condamnati sunt 55. quomodo fiat in eos sententia executa.
Quibus res iudicata non nocet 56.
Communiones, epissiles, programmata, id est, edita Iudicis contra latitantes propria, subscriptiones autoritatem rei iudicata non habere 57.
Si ex falsis instrumentis vel testimoniorum iudicatum sit 58.
De confessio 59. qui habent pro iudicatu.
Intra aliud alia vel iudicata, extra iudicium, aliis non nocet 60.
De relationibus 61. a iudice ad Principem facienda, si quis Iudicium dixerit esse referendum ante sententiam ad Principem, nihil promiscuit.
De appellationibus & confirmationibus 62. Appellatio est Jurisdictionis Iudicis per invocationem superioris recte facta suspensio, sicut corrigenda iniquitatis aut imperie in Iudicio causa; intercedit etiam ad opposendum quod oportunit non fuit, & ad probandum quod non probatum fuit, impeditio & executionis prima sententia; corrigenda vero hic significat relationem Iudicis ad Principem, ut quid statu velit, definita.
De temporibus & reparacionibus appellationum seu consultationum 63. Reparatio hi significat in factum lapi & amissi temporis.
Quoniam provocare non est necesse 64.
Quoniam appellationis non recipiuntur 65.
Si pendente appellatione mors interveniet 66.
De his, qui per actum Iudicis non appellarentur 67.
Si minus ex pluribus appellarentur 68. sententia in causa appellationis lata pro uno, aliis proderit.
Si de momentaria possessione fuerit appellationis 69.
Ne licet in una eademque causa tertio provocare, vel post duas sententias Iudicium, quas definitio Praefectorum reboraverit, eas retrahatur 70.
Qui bonis cedere possint 71. Ut condemnatis per appellationem subveniri potest, ita per bonorum cessionem.

De bonis autoritate Iudicis possidentis, seu venundandi, & de separacionibus bonorum 72. pertinet enim sapientissime credores hereditari bona defuncti sui debitoris separari a bonis hereditis aduersis creditoris ejusdem hereditis.
De privilegio filii 73. Filius prælegit et, ut bona secum concurantes tacite ei sint obligata, & ceteris creditoris sapientissime præteratur.
De privilegio datis 74. circa hypothecam filii.
De revocandis his quia in fraudem creditorum alienata sunt 75.
L I B . VIII.
Prætoris.
De interdictis 1. Interdicta erant forma arque conceptiones verborum, quibus Prætor aut jubet aliquid fieri, aut fieri prohibetur: quod tunc maxime fieri, cum de professione aut quasi possessione, veluti usufructu, servitute, & alio iure corporali agatur.
Reddunt autem interdicta vel ex causa
Prætoria, fune vel
Adiudicanda possessionis.
Quoniam bonorum 2. est adipiscenda possessionis causa interdictum accommodatum bonorum possessorum, id est, ei, qui declaravit apud Magistratum, se taliter esse, qui posset ac velle iure Prætoris amplexi hereditatem, cuius vis ac potestas habeat eum, ut quod ex iis bonis, quoque possessor aliena data est, quisque pro herede aut pro possessori possideat, id est, cui bonorum possessor data est, reliqua debeat. Pro herede autem possiderit, qui fallo se hereditate debeat.
De iure non scripto.
Quia sit longa confusio 2. hic de consuetudinis autoritate, vi & effectu traditur.
De donationibus 54.
De donationibus, que sub modo vel conditione vel certo tempore conficiuntur 55.
De revocandis donationibus 56.
De donationibus causa mortis 57.
De inservienti paris calibant, pena coelitus olim erat in viris vel mulieribus ex leg. Julia & Papia ne quid ad eos ex aliquo tellamento transmittetur, nisi inter 100. dies matrimonio contraherent, orbitalis, orbis liberis ex testamento qui hereditatem cuiusdam familiem possit non poterat, alias inde celerat, & [de] decimatis postea 58. per legem enim apud statutum erat, ut decima pars eorum quae reliquo relinquebant uxori a viro vel e converso fita applicaretur, si non essent liberis ex matrimonio hodiis, qd quid alter alteri reliquit, solidum capere poterit aequum illicium supererit haberet vel amitteret.
De iure liborum 59. ut conjugis ex testamento inter eum solidum capere, retribueretur ad liberos sufficiunt: potest jux tot liberos, qui sufficiunt ad obtinendam alia capaciterat, a principiis peti & impetrari soluti sunt per eos, qui neque liberos habent neque amittere, ut ita solidum conjung alter altero conferetur: quod jux omnis concilium est, ut amittere potest debet.
L I B . IX.
Decriminalibus iudicibus: nam superius lib. 2. decivilibus egimus.
De his qui accusare non possunt 1.
De accusationibus & inscriptione 2. Iuris civilis nonnulla quecumque admittit ad accusandum de crimen, nisi prius se obtraherit ad subfundam penam, cui accusatus vicitus subficietur, si fucambat iudicio. Quia obtrahit vocare inscriptio, incumberit auctor ut accusatione subficeretur, ita quecumque libello accusationis acriterbatur: item mitis dari fideiplusibus de lite prosequente auctor: quod hodie nomina obtrahit. Inquit vero fit, quando iudex ex suo officio de crimen aliquum inquirit.
De exhibendis & transmittendis reis 3. ut sc. exhibeantur, quo accufari & lis contestari cum his possit, & remittantur ad proprium forum, in quo crimen admittatur.
De custodia reorum 4.
De proviso carcere inibendis 5.
Si res vel aerarius mortuus fuerit 6. pendente accusatione: accusatio tamen non est aboluta quo ad ceteros, qui ejusdem criminis postulati sunt.
Species.
Si quis Imperatori maleaderit 7.
Ad leg. Julianum magistratis 8. Majestatis rei sunt, qui & Principis reipublicæ & capituli & statutis labores dare conantur.
Ad leg. Julianum de adulterio & stupro 9.
Si quis eam, cuius interfuerit, corripere 10.
Ad leg. Julianum de oris publicis vel proximo 12.
De multiverba, que se propriis servis junerant 11.
De generali abolitioni 41. qui fit vel a Princeps vel ratione ejusdem solennitate, abolitione non infamia criminis tollitur, sed pena.
Ut in certum tempus criminalis quod terminetur 44.
Ad SC. Turpitudines 45. quo tenetur is, qui non cunctatione aut negligencia, sed quanad omni definitione ad accusatione defit.
De Calumniatoribus 46. Calumniator est, qui falsa crimina scienti alicui objicit.
De penitentiis 47.
Ne sine iusto Principi certi Iudicibus licet conficiare 48.
De bonis praefectorum & ceteris similibus 49.
De sententiis operis qui sibi mortuus posuerunt 50.

Præfationes Codicis.

infusus inquirunt: sed qui præficiant futurorum sibi arrogant ex observationibus potius superfluitos quam probabiles: quales sunt magis profectores.

De sepulchra violata 19. sepulchrum violat, qui illud defornerat aut ex eo aliquid surripit.

Furcula genera.

Ad leg. om. Fabiam de plagiis 20. Plagiarii sunt, qui sine vi, dolo malo scientes abducunt ingenuos aut liberos homines, & vendunt pro servis aut supprium, vel qui servos alicorū habent, & fugam persuadent, aut fugitivos celant: hujus pena est capitalis.

Ad leg. Julianum Viscellam 21. quia libertate conditionis homines prohibentur homines & dignitates ingenuorum usurpare, nisi ius aurorum annulorum a Princeps impetraverint.

Ad leg. Corneliam de Falsis 22. Falsarius est, qui imitatione veri compedium suum alterius diffundit per dolum querit.

De his, qui fibi adserunt in refutando 23.

De falla moneta 24. nam & ipsorum rerum deparatione falso committitur. Ceterum monetam corrupti pennis etiā committuntur.

De mutatione nominis 25. in alterius fraudem.

Ad legem Julianam de ambitu 26. quia coercitum corrumptum, qui pecunia suffragante fibi comparat obtinendis dignitates.

Ad legem Julianam repetundam 27. qui puniuntur hi, qui prætextu publice potest amplius quiddam quam ius jure debetur per comminationem extorquent: quia pecunia ab illis repetit, & Concubores appellantur.

De criminis peculatu 28. qui tenentur qui publicas pecunias usurpant.

De criminis sacrilegi 29. hujus pena capitalis.

De seditione & de his, qui plebem contra Rempub. audient colligere 30.

Quando civiles adiutori criminali presudicunt, & an utraque ab eodem exercere possit 31.

De criminis ex parte & hereditatis 32. id est, rei que finis domino est, pena arbitria est.

V. bonorum sutorum 33.

De criminis fletoribus 34. quo tenetur is, qui tenet aliquam pluribus pignorat & ceteri, hoc criminis notarii delinquentes, ubi ipsi specialis titulus criminis deficit: hujus pena est extraordinaire.

De iniuria 35. quidque in alterius contemptum fit, iniuriam vocamus. fit autem iniuria re, verbis, literis, affectu, & ceteris & ceteris pro ratione personarum: distinctione tollitur.

De famis libelis 36. si quis ad infamiam alicuius libellum aurum Carmen aurum histrio scripserit, compostrit, edidit, vel dolo malo fecerit, quo quid eorum fieret, iniuriam fecisse dicatur.

De abiges 37. qui criminis tenetur is, qui ex pascuis animalia abigit vel rurripit.

De Nilis aggeribus non rumpendis 38. quia Nilo fumine agros suos irrigat Egypti; pena utilitas in eum lata est, qui Nil aggeres ruperit.

De his qui lavores, vel alios criminibus res occidaverint 39. pari pena puniuntur.

De regnendis reis 40. absentibus fili, qui si citati non comparent, bona eorum annabuntur.

De questionibus 41.

De abolitionibus 42. Abolito est venia omittendis accusationem, quam petit accusator.

Judice, in cuius officio accusationem instituit: alias accusatores ad accusationem definiuntur, qui sententiam interlocutorum premitur.

De generali abolitioni 43. qui fit vel a Princeps vel ratione ejusdem solennitate, abolitione non infamia criminis tollitur, sed pena.

Ut in certum tempus criminalis quod terminetur 44.

Ad SC. Turpitudines 45: quo tenetur is, qui non cunctatione aut negligencia, sed quanad omni definitione ad accusatione defit.

De Calumniatoribus 46. Calumniator est, qui falsa crimina scienti alicui objicit.

De penitentiis 47.

Ne sine iusto Principi certi Iudicibus licet conficiare 48.

De bonis praefectorum & ceteris similibus 49.

De sententiis operis qui sibi mortuus posuerunt 50.

PRÆFATIONES CODICIS TRES.
IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI,
D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.
C O D I C I S,
REPETITÆ PRÆLECTIONIS
LIBER PRIMUS.

DE NOVO · CODICE · FACIENDO.

Imperator Justinianus Augustus ad Senatum urbis
Constantinopolitanae.

Hec, quæ necessario corrigenda esse multis retro principibus visa sunt, interea tamen nullus eorum ad effectum ducentur anfus est: in praesenti rebus donare communibus subiectis, sacrarum largitionum inter agentes, & magistrorum scribentium, & ceterorum, sacrarumque cognitionum: *Theophilus* virum clarissimum, comitem faci nostri confitimus, & juris in hac alma ubi doctorem: *Dioscorum*, & *Presentinam*, difteritissimos rotatos fori amplissimi prætoriani. §. 2. Quibus specialiter permisimus (relecatis tam supervacuus quantum ad legum soliditatem pertinet, præfactionibus, quam similibus, & contrariis, præterquam si iuria divisione adjuventur: illis etiam quia in desuetudinem abierunt) certas & brevi sermones confirmitas ex iisdem tribus codicibus, & novellis constitutio- nibus leges componere, & congruis titulis subdere, adjectives quidem & de- trahentes, imo & muratas verba earum ubi hoc rei commoditas exigeret: colligentes vero in unam fandionem, quæ variis constitutionibus dispersa sunt, & sensum earum clariorem efficienes: ita tamen, ut ordo temporum earum constitutionum non solum ex auctoribus diuinis, sed etiam ex ipsius reipublica sustentationem reficiens opus efficiendum, elegimus tanto fastigio laborum, tantaque sollicitudini sufficientes, *Ioannem* virum excellentissimum ex quaestore sacri nostri palati, confularem atque patricium: *Leontium* virum sublimissimum magistrum militum ex prefato prætorio, & confularem atque patricium: *Pogonam* virum eminentissimum magistrum militum, confularem atque patricium: *Basilidem* virum excellentissimum ex hoc orunda, ficut & illas vim generalis constitutionis obtinere palam eff.

1. Ad different